

ÚSTREDIE PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY

Špitálska 8, 812 67 BRATISLAVA

1 Právne východiská výkonu funkcie kolízneho opatrovníka

1.1 Vymedzenie pojmu kolízny opatrovník

V zmysle zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov, má maloleté dieťa spôsobilosť len na také právne úkony, ktoré sú svojou povahou primerané rozumovej a vôľovej vyspelosti zodpovedajúcej jeho veku. Podľa § 31 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o rodine“), rodičia zastupujú maloleté dieťa pri právnych úkonoch, na ktoré nie je spôsobilé. Žiadny z rodičov nemôže zastupovať svoje maloleté dieťa, ak ide o právne úkony, pri ktorých by mohlo dôjsť k rozporu záujmov medzi rodičmi a maloletým dieťaťom alebo medzi maloletými deťmi zastúpenými tým istým rodičom navzájom. V takomto prípade súd ustanoví maloletému dieťaťu opatrovníka, ktorý ho bude v konaní alebo pri určitom právnom úkone zastupovať. Zákon o rodine zavádza pre tento typ opatrovníka legislatívnu skratku „**kolízny opatrovník**“.

Kolízny opatrovník **je procesným opatrovníkom „ad hoc“** pre určité konkrétne konanie alebo pre určitý právny úkon a nemožno ho stotožňovať s opatrovníkom v zmysle ustanovenia § 60 a § 61 zákona o rodine. Opatrovník podľa § 60 a § 61 zákona o rodine je hmotnoprávnym opatrovníkom – ustanovený „ad hoc“.

V zmysle § 31 ods. 3 zákona o rodine kolízneho opatrovníka súd ustanoví aj v prípadoch, **ak maloleté dieťa nemá zákonného zástupcu alebo ak zákonný zástupca nemôže z vážneho dôvodu maloleté dieťa v konaní alebo pri určitom právnom úkone zastupovať**. Za vážne dôvody možno považovať situácie, kedy žiaden z rodičov nie je schopný zastúpiť maloleté dieťa v konkrétnom prípade a zastúpenie maloletého dieťaťa sa neodkladne v danom prípade vyžaduje.

Uznesením súd určí rozsah práv a povinností kolíznemu opatrovníkovi tak, aby boli dostatočne a objektívne chránené záujmy maloletého dieťaťa.

1.2 Ustanovenie kolízneho opatrovníka a jeho funkcia

Právo zastupovať maloleté dieťa zo zákona o rodine patrí obom rodičom. Predpokladá sa, že rodičia sa dohodnú na výkone rodičovských práv a povinností, ako i na obsahu právneho úkonu vo vzťahu k dieťaťu. Pri bežných veciach môže za dieťa konať každý z nich samostatne, nie je potrebné, aby konali spoločne. V iných než bežných veciach je potrebné zistiť aj stanovisko, resp. vyjadrenie druhého rodiča, teda, či s prejavenu vôľou zastupujúceho rodiča súhlasí. Ak by tento súhlas nedal, bol by dôvod pre rozhodovanie súdu pri nezhode rodičov. Za iné než bežné veci možno považovať napr. nadobudnutie nehnuteľnosti, predaj nehnuteľnosti alebo zaťaženie nehnuteľnosti, poskytnutie pôžičky, odmietnutie dedičstva a podobne. Súd právny úkon schváli vtedy, ak je schválenie právneho úkonu v záujme maloletého.

Maloleté dieťa nie je možné zastupovať vždy pri všetkých úkonoch, keďže niektoré svojou povahou vylučujú, aby ich za zastúpeného urobil niekto iný. Ide o právne úkony, na ktoré má maloletý sám spôsobilosť, pretože mu zo zákona patria. Ako príklad uvádzame niektoré právne úkony, ktoré môže urobiť maloleté dieťa

- uznať otcovstvo pred súdom, pričom zastúpenie zákonným zástupcom v takomto prípade je vylúčené,
- ako 15 ročné maloleté dieťa môže vyhotoviť závet len vo forme notárskej zápisnice,
- maloleté dieťa staršie ako 16 rokov môže podať návrh na súd na povolenie uzavretia manželstva,
- maloleté dieťa staršie ako 16 rokov môže podať návrh na súd na priznanie rodičovských práv vo vzťahu k osobnej starostlivosti o maloleté dieťa

Zastúpenie je zásadne možné pri všetkých právnych úkonoch majetkového charakteru. Ak zákonný zástupca spravuje majetok dieťaťa a nejde o bežnú vec, potom je na nakladanie s týmto majetkom potrebné schválenie súdom. Súhlas súd udeľuje v konaní vo veci starostlivosti o maloletých.

Zákon o rodine v právnych vzťahoch medzi rodičmi a ich maloletými deťmi obsahuje vlastnú, špeciálnu právnu úpravu pre prípad kolízie záujmov. Vychádza zo zásady, že maloletému dieťaťu je potrebné poskytovať zvýšenú ochranu jeho práv a právom chránených záujmov ako zastúpeného dieťaťa. Preto potenciálna možnosť rozporu záujmov medzi rodičmi a maloletými deťmi alebo medzi maloletými deťmi navzájom zastúpenými tým istým rodičom stačí na to, že žiaden z rodičov nemôže zastupovať svoje dieťa.

Rodičia nemôžu zastupovať svoje maloleté deti v súdnych konaniach, v ktorom sú účastníkmi rodičia aj deti. **Ide o konania, v ktorých súd upravuje výkon rodičovských práv a povinností, t.j. rozhoduje o rozvode manželstva a úprave práv a povinností na čas po rozvode manželstva, o zverení dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti, do starostlivosti jednému z rodičov, do náhradnej osobnej starostlivosti, o úprave práv a povinností počas trvania manželstva, o zverení dieťaťa do pestúnskej starostlivosti, o osvojení, o osvojiteľnosti, o nariadení ústavnej starostlivosti, dedičské konanie, konanie o určenie otcovstva, zapretie otcovstva a podobne.**

Súd po preskúmaní podmienok konania, predovšetkým svojej miestnej príslušnosti, po začatí konania ustanoví maloletému dieťaťu kolízneho opatrovníka uznesením. Pred začatím konania vo veci samej, ak sa začalo konanie o vydanie predbežného opatrenia, ktorým súd dočasne upraví výchovné pomery maloletého dieťaťa, je tiež potrebné ustanoviť kolízneho opatrovníka. Spravidla za kolízneho opatrovníka ustanoví príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny (orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately) podľa miestnej príslušnosti maloletého dieťaťa, kde sa dieťa zdržuje, resp. kde má dieťa svoje bydlisko na základe dohody rodičov alebo iných rozhodujúcich skutočností.

Orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately (ďalej len „orgán SPODaSK“) má právo do 15 dní od doručenia uznesenia o ustanovení za kolízneho opatrovníka podať proti tomuto uzneseniu odvolanie.

Zákon o rodine upravuje, v ktorých prípadoch prichádza do úvahy ustanovenie kolízneho opatrovníka ako procesného opatrovníka „ad hoc“. Ide o nasledovné prípady:

1. v konaní, alebo pri právnom úkone hrozí potenciálna kolízia záujmov rodiča ako zákonného zástupcu a jeho maloletého dieťaťa ako zastúpeného,
2. v konaní alebo pri právnom úkone hrozí potenciálna kolízia záujmov viacerých detí rodiča, ktorý je zákonným zástupcom čo i len jedného z nich,
3. ak je potrebné za dieťa konať a maloleté dieťa nemá zákonného zástupcu (nie je ním ani jeden rodič, nebol ustanovený poručník podľa § 56 zákona o rodine, nebol ani ustanovený hmotnoprávny opatrovník podľa § 57 ods. 4 zákona o rodine),
4. ak je potrebné za dieťa konať a maloleté dieťa má síce zákonného zástupcu, ale tento nemôže z vážneho dôvodu maloleté dieťa v konaní alebo pri určitom úkone zastupovať. Pritom je však nevyhnutné, aby sa súdu preukázalo, že zákonný zástupca skutočne z vážnych dôvodov nemôže úkon vykonať, resp. zastupovať maloletého v konaní.

Funkcia kolízneho opatrovníka spočíva v ochrane práv a právom chránených záujmov dieťaťa v konaní pred súdom vo veci samej týkajúcej sa starostlivosti súdu o maloletých, alebo v schválení právneho úkonu za maloletého.

Ak je potrebné dočasne upraviť výchovné pomery maloletého dieťaťa a záujem dieťaťa si vyžaduje dočasnú úpravu pomerov (ide o konanie o vydanie predbežného opatrenia podľa §76 ods. 1 písm. a), b) zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok (ďalej len „Občiansky súdny poriadok“), súd ustanoví dieťaťu kolízneho opatrovníka.

Podľa § 76 ods. 1 písm. a) Občianskeho súdneho poriadku súd môže predbežným opatrením nariadiť účastníkovi konania, aby platil výživné (na dieťa) v nevyhnutnej miere.

Podľa §76 ods. 1 písm. b) Občianskeho súdneho poriadku predbežným opatrením môže súd nariadiť účastníkovi najmä, aby odovzdal dieťa do starostlivosti druhého z rodičov alebo do starostlivosti toho, koho označí súd alebo do striedavej osobnej starostlivosti.

Ak bolo konanie o nariadenie predbežného opatrenia začaté na návrh orgánu SPODaSK, alebo aj bez návrhu v zmysle § 75a Občianskeho súdneho poriadku, teda ak sa ocitne maloleté dieťa bez akejkoľvek starostlivosti alebo ak je jeho život, zdravie alebo priaznivý vývoj vážne ohrozený alebo narušený, pri nariadení predbežného opatrenia nemusí byť maloleté dieťa zastúpené. Ak maloleté dieťa nemá zákonného zástupcu, alebo ho zákonný zástupca nemôže v konaní zastupovať, ustanoví súd maloletému dieťaťu opatrovníka bezprostredne po uskutočnení výkonu predbežného opatrenia.

V konaní o nariadení predbežného opatrenia súd rozhodne aj bez vyjadrenia ostatných účastníkov. Uznesenie o nariadení predbežného opatrenia sa doručí všetkým účastníkom konania. V prípade, že návrh na nariadenie predbežného opatrenia bol zamietnutý alebo odmietnutý, uznesenie sa nedoručuje ostatným účastníkom konania, len navrhovateľovi.

Kolízny opatrovník sleduje záujem dieťaťa v jednotlivých konaniach vo veciach maloletých, kedy dochádza alebo môže dôjsť ku kolízii záujmov dieťaťa a záujmov jeho zákonných zástupcov, v dôsledku čoho sú títo zo zastupovania dieťaťa de iure vylúčení. Preto funkcia kolízneho opatrovníka spočíva v povinnosti objektívne chrániť práva a právom chránené záujmy dieťaťa v konaní. Kolízny opatrovník pri ochrane práv dieťaťa zohľadňuje aj názor dieťaťa k prejednávanej veci, ak je to v jeho záujme.

Záujem dieťaťa, tak ako to má na zreteli zákon o rodine v najširšom slova zmysle, možno pre účely výkonu funkcie kolízneho opatrovníka chápať ako

zabezpečenie priaznivého a všestranného psychického, fyzického a sociálneho vývinu dieťaťa, najmä uspokojovaním jeho potrieb.¹

Konať v záujme dieťaťa kolíznym opatrovníkom znamená, mať na zreteli potreby dieťaťa rešpektujúc jeho individualitu a jedinečnosť, zohľadňujúc v akej životnej situácii sa nachádza, v akých podmienkach žije.

V prípade konaní, kde sa rozhoduje o výkone rodičovských práv a povinností, najmä o úprave práv a povinností rodičov voči dieťaťu počas trvania manželstva alebo na čas po rozvode manželstva, o zverení dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti, o zverení dieťaťa do starostlivosti jednému z rodičov, konať v záujme dieťaťa kolíznym opatrovníkom znamená, brať do úvahy, najmä napĺňanie potreby istoty a bezpečia vyplývajúce z budovania citových väzieb a interpersonálneho vzťahu dieťaťa k obom rodičom, zohľadňujúc potenciálnu konfliktnosť rozchodu rodičov pre dieťa, konania samého, ako aj usporiadania vzťahov po jeho skončení.

V zmysle § 31 ods.4 zákona o rodine funkcia kolízneho opatrovníka zaniká právoplatným skončením právnej veci alebo vykonaním právneho úkonu, na účely ktorého bol ustanovený.

1.3 Procesné postavenie kolízneho opatrovníka

Kolíznym opatrovníkom, aj keď nie je účastníkom konania, v konaní pred súdom má postavenie účastníka konania.

Postavenie účastníka konania ho oprávňuje k tomu, že v priebehu konania sa kolízny opatrovník zúčastňuje na pojednávaniach a má právo sa vyjadrovať ku všetkým skutočnostiam, ktoré vyšli v konaní najavo. Navrhuje vykonať procesné dôkazy, prípadne navrhuje ďalšie dokazovanie, a taktiež navrhuje súdu, ako má vo veci rozhodnúť s prihliadnutím na záujem dieťaťa a názor dieťaťa k prejednávanej veci, ktorý súdu prezentuje. Všetky dôkazy a skutočnosti musia byť súdu predložené najneskôr do vyhlásenia uznesenia, ktorým súd ukončí dokazovanie za skončené a v konaniach, v ktorých súd nenariaduje pojednávanie, najneskôr do vyhlásenia rozhodnutia vo veci samej. O tomto sú účastníci konania a kolízny opatrovník poučení súdom.

Z procesného postavenia kolízneho opatrovníka vyplýva povinnosť kolízneho opatrovníka vždy uplatňovať procesné práva dieťaťa v konaní pred súdom. Prednesené návrhy a vyjadrenia kolízneho opatrovníka musia vychádzať z objektívneho zisťovania pomerov dieťaťa a musia byť riadne zdôvodnené.

Jednou z procesných zásad občianskeho súdneho konania je zásada ústnosti. Umožňuje kolíznemu opatrovníkovi, aby všetky zistené skutočnosti z prešetrenia pomerov, ktoré písomne oznámil súdu, ako i nové skutočnosti, ktoré počas konania napr. na pojednávaní vyšli najavo, predniesol ústne do zápisnice, a to priamo na pojednávaní. Počas pojednávania mu môžu byť kladené rôzne otázky zo strany ostatných účastníkov konania, ako i súdu, na ktoré

¹ Dohovor o právach dieťaťa čl. 3 ods. 1 „záujem dieťaťa je prvoradým hľadiskom pri akýchkoľvek postupoch týkajúcich sa detí, či už vykonávanými súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi“

musí vedieť pohotovo reagovať. Kolízny opatrovník má právo žiadať, aby súd protokoloval tie výroky týkajúce sa ochrany práv a právom chránených záujmov maloletých detí, ktoré on považuje za dôležité, ak tak súd počas pojednávania neurobil.

Vyjadrenia kolízneho opatrovníka na pojednávaní ústne do zápisnice, ako i písomná správa doručená súdu sú z procesného hľadiska tak dôležité dôkazy, ktorými významnou mierou prispievajú k objektívnemu posúdeniu veci, najmä ako má súd v záujme dieťaťa o úprave výchovných pomerov dieťaťa rozhodnúť. Preto ústne vyjadrenie a správa zo zisťovania pomerov musia byť podložené reálnymi úkonmi, ktoré orgán SPODaSK vo veci vykonal. Zároveň vyjadrenie kolízneho opatrovníka musí byť presvedčivé, keďže spolu s písomnou správou sú dôkazom, resp. dôkazným prostriedkom. Súčasťou písomnej správy kolízneho opatrovníka zo zisťovania pomerov dieťaťa, ako i jeho ústneho vyjadrenia na pojednávaní je návrh (odporúčanie) súdu na úpravu výkonu rodičovských práv a povinností, pričom tento musí byť v súlade so záujmom dieťaťa. Návrh (odporúčanie) kolízneho opatrovníka, akým spôsobom má súd upraviť rodičovské práva a povinnosti, musí sledovať záujem dieťaťa, musí byť riadne zdôvodnený, podložený vecnými argumentmi a musí byť presvedčivý.

K procesným právam kolízneho opatrovníka patrí aj právo podať voči rozhodnutiu súdu odvolanie. Záonné podmienky podania odvolania, lehoty na podanie odvolania, vzdanie sa odvolania a jeho späťvzatie upravuje Občiansky súdny poriadok (§ 201- § 208).

Z hľadiska procesného postavenia kolízneho opatrovníka nie je právne žiadnym ustanovením v Občianskom súdnom poriadku upravená možnosť vzniesť námietku zaujatosti voči kolíznemu opatrovníkovi. Nie je tak daná kompetencia súdu ani správneho orgánu v takejto veci rozhodovať. Účastníci konania majú právo uplatniť námietku zaujatosti voči sudcovi, ktorý má vec prejednať a rozhodnúť, ak možno mať pochybnosti o jeho nezaujatosti, a to najneskôr na prvom pojednávaní, alebo do 15 dní, odkedy sa účastník konania mohol dozvedieť o dôvode, pre ktorý je sudca vylúčený. Námietku zaujatosti možno uplatniť aj voči zapisovateľovi alebo voči inému zamestnancovi súdu.

Ak účastníci súdneho konania (navrhovateľ alebo odporca) namietajú, resp. vyjadrujú nespokojnosť s postupom orgánu SPODaSK pri výkone funkcie kolízneho opatrovníctva, je potrebné rozlišovať, či podanie voči postupu kolízneho opatrovníka smeruje proti fyzickej osobe, ktorá zastupuje orgán SPODaSK na základe plnej moci v konaní pred súdom, alebo podanie účastníka konania smeruje proti orgánu SPODaSK ako kolíznemu opatrovníkovi.

Pokiaľ námietka smeruje proti fyzickej osobe – zástupcovi, ktorý zastupuje orgán SPODaSK pred súdom, je v kompetencii príslušného úradu práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej len „úrad“) posúdiť postup zamestnanca a podľa zistených skutočností úrad zváži potrebu zmeny zamestnanca na zastupovanie v konaní pred súdom. Zmena zamestnanca je v kompetencii úradu.

Pokiaľ námietka smeruje proti právnickej osobe - úradu, ktorý je uznesením súdu ustanovený za kolízneho opatrovníka, opodstatnenosť zmeny ustanovenia iného úradu ako kolízneho opatrovníka, je v kompetencii súdu. Stanovisko pre súd k námietke zaujatosti a k tomu, či je daný dôvod na zmenu kolízneho opatrovníka, dáva ten orgán štátnej správy, od ktorého súd vyžaduje stanovisko.

1.4 Zastúpenie úradu práce, sociálnych vecí a rodiny ustanoveného súdom za kolízneho opatrovníka dieťaťa iným úradom práce, sociálnych vecí a rodiny

V zmysle § 23 Občianskeho zákonníka je zastúpenie, t.j. oprávnenie konať za iného v jeho mene, možné buď priamo zo zákona, alebo na základe dohody o plnomocenstve. Dohoda o plnomocenstve musí spĺňať predpísané náležitosti, musí obsahovať presné identifikačné údaje splnomocnenca aj splnomocniteľa, dátum vystavenia plnej moci, na aký účel je plná moc vystavená, v akej právnej veci sa predmetné konanie vedie.

Vychádzajúc z postavenia kolízneho opatrovníka, ktorý je procesným opatrovníkom „ad hoc“ ustanovený súdom na konkrétne konanie alebo vykonanie úkonu, je jeho funkcia nezastupiteľná.

I napriek tomu, že funkcia kolízneho opatrovníka je nezastupiteľná, môže o vykonanie určitého úkonu kolízny opatrovník požiadať iný úrad, ak je to účelné (napr. prešetrovanie pomerov dieťaťa v domácnosti druhého rodiča, prípadne zastupovanie na pojednávaní).

V praxi môžu nastať dve situácie týkajúce sa zastupovania orgánu SPODaSK, a to

- 1) Úrad, ktorý je súdom ustanovený za kolízneho opatrovníka, požiada iný úrad o zistenie pomerov maloletého dieťaťa, prípadne názoru dieťaťa, v obvode ktorého má svoje bydlisko, a zároveň požiada o zaslanie správy, resp. podkladov, na základe ktorých kolízny opatrovník vypracuje správu zo zisťovania pomerov, a túto doručí súdu. Zároveň sa ústne k veci vyjadrí na pojednávaní, vychádzajúc z podkladov úradu, ktorý zistenie pomerov vykonal.
- 2) Okresný súd ustanoví za kolízneho opatrovníka úrad, v obvode ktorého má dieťa svoje bydlisko, a ktorý sa nenachádza v obvode sídla okresného súdu. Kolízny opatrovník na požiadanie súdu zistí pomery dieťaťa, jeho názor, vypracuje správu zo zisťovania pomerov dieťaťa a túto zašle súdu. V týchto situáciách, ak je účasť kolízneho opatrovníka na pojednávaní, najmä pre veľkú vzdialenosť obtiažna, môže požiadať úrad, ktorý má sídlo v obvode súdu, ktorý vo veci koná, aby ho zastúpil na pojednávaní, na ktoré ho splnomocní. K zastupovaniu kolízneho opatrovníka na pojednávaní teda môže dôjsť v prípade, že konanie v prejednávanej veci sa vedie na inom súde, ako je územná pôsobnosť príslušného úradu, ktorý je ustanovený za kolízneho opatrovníka.

Na konanie vo veciach vrátenia maloletého dieťaťa, ktoré bolo neoprávnené premiestnené alebo zadržané, je s účinnosťou zákona č. 388/2011 Z.z., ktorým s mení a dopĺňa zákon č. 99/1964 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov od 1. 1. 2012 príslušný

- Okresný súd Bratislava I pre obvody Krajského súdu v Bratislave, Krajského súdu v Trnave a Krajského súdu v Nitre,
- Okresný súd Banská Bystrica pre obvody Krajského súdu v Banskej Bystrici, Krajského súdu v Žiline a Krajského súdu v Trenčíne,
- Okresný súd Košice pre obvody Krajského súdu v Košiciach a Krajského súdu v Prešove.

V týchto konaniach vo veciach vrátenia maloletého dieťaťa, ktoré bolo neoprávnené premiestnené alebo zadržané, je potrebné, aby funkciu kolízneho opatrovníka vykonával

priamo ten úrad, ktorý bol v zmysle § 31 zákona o rodine uznesením príslušného okresného súdu ustanovený za kolízneho opatrovníka dieťaťa. Zastupovanie kolízneho opatrovníka v uvedených konaniach, je vzhľadom na povahu veci, keďže ide o konanie s cudzím prvkom, neprípustné.

Taktiež vo všetkých ostatných konaniach vo veciach týkajúcich sa maloletého dieťaťa je vždy potrebné posúdiť s ohľadom na dôležitosť a vážnosť prejednávanej veci, a najmä s ohľadom na dôslednú ochranu práv a právom chránených záujmov maloletého dieťaťa, či je vhodné zastúpenie kolízneho opatrovníka iným úradom.

1.5. Zisťovanie pomerov dieťaťa a názoru dieťaťa

Orgán SPODaSK pri výkone funkcie kolízneho opatrovníka dieťaťa zisťuje rodinné pomery, bytové pomery a sociálne pomery dieťaťa na účely rozhodnutia súdu. Pri zisťovaní pomerov dieťaťa vo veciach úpravy výkonu rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu podľa § 31 zákona o rodine, orgán SPODaSK zisťuje informácie o spôsobilosti obidvoch rodičov osobne vychovávať dieťa, záujem obidvoch rodičov o osobnú starostlivosť o dieťa, názory obidvoch rodičov na zaistenie potrieb dieťaťa v prípade osobnej starostlivosti o dieťa obidvoma rodičmi, a to aj vtedy, keď len jeden rodič prejaví záujem o osobnú starostlivosť o dieťa obidvoma rodičmi a posudzuje možnosti osobnej starostlivosti o dieťa obidvoma rodičmi s prihliadnutím na záujem dieťaťa, na zaistenie potrieb dieťaťa a na názor dieťaťa.

Pri zisťovaní názoru dieťaťa musí orgán SPODaSK poskytnúť dieťaťu pomoc na uľahčenie priebehu zisťovania jeho názoru na vec. Musí mať na zreteli, aby nedochádzalo k násilnému zasahovaniu do súkromia rodiny, resp., aby výkon kolízneho opatrovníctva nemal negatívny dopad na účastníkov konania, osobitne na dieťa.

Zisťovanie pomerov dieťaťa a názoru dieťaťa vykonáva orgán SPODaSK

1. na dožiadanie súdu, t.j. plnením úlohy, ktoré mu uloží súd v súvislosti s konaním vo veci maloletého dieťaťa
 - a) ako orgánu SPODaSK (ktorý má dané kompetencie v zmysle zákona č. 305/2005 Z.z.)
 - b) ako kolíznemu opatrovníkovi (ktorý je ustanovený súdom a zastupuje maloleté dieťa v konaní)
2. vo svojej pôsobnosti v zmysle zákona č. 305/2005 Z.z.

V záujme objektívneho posúdenia veci vo všetkých konaniach týkajúcich sa starostlivosti súdu o maloleté dieťa, je dôležité zistiť názor dieťaťa, ktorému musí byť venovaná náležitá pozornosť, vychádzajúc z Dohovoru o právach dieťaťa, ako i zo zákona o rodine.

Súd zisťuje názor dieťaťa spravidla prostredníctvom orgánu SPODaSK, pričom je potrebné mať na zreteli vek dieťaťa a jeho rozumovú vyspelosť. Zisťovanie názoru dieťaťa priamo súdom je skôr výnimočné, a v prípade, že súd sám vypočúva dieťaťa, je dôležité, aby takéto vypočutie dieťaťa bolo neformálne. Vtedy väčšinou zisťuje názor dieťaťa mimo pojednávacej miestnosti, otázky kladie spôsobom, aby boli pre dieťa čo najpriateľnejšie, samozrejme s ohľadom na jeho vek a rozumovú vyspelosť. Názor dieťaťa môže súd zistiť aj

prostredníctvom zástupcu dieťaťa. Ak súd považuje za potrebné vypočúť dieťa priamo na súde, rozhodne o forme a spôsobe jeho vypočutia.

V súlade s článkom 12 Dohovoru o právach dieťaťa, s ustanovením § 43 ods.1 zákona o rodine a v zmysle § 100 ods. 3 Občianskeho súdneho poriadku, maloleté dieťa, ktoré je schopné s ohľadom na svoj vek a rozumovú vyspelosť vyjadriť samostatne svoj názor, má právo vyjadriť ho slobodne vo všetkých veciach, ktoré sa ho dotýkajú.

V zmysle zákona o rodine v konaniach, v ktorých sa rozhoduje o veciach týkajúcich sa maloletého dieťaťa, má dieťa právo byť vypočuté. Vypočutie dieťaťa je tak jedným z práv dieťaťa, ktoré treba mať na zreteli pri zabezpečovaní ochrany jeho práv a právom chránených záujmov.

Ak rodičia žijú oddelene a dieťa býva u jedného z rodičov, na účely zisťovania sociálnych a rodinných pomerov maloletého dieťaťa je potrebné, aby kolízny opatrovník vykonal šetrenie pomerov v domácnosti otca aj v domácnosti matky, prípadne aj v domácnosti toho, kde sa dieťa zdržuje (napr. u starých rodičov, ďalších príbuzných a podobne). Ak je to vhodné a účelné možno v rámci šetrenia pomerov v rodine so súhlasom dieťaťa a prítomného rodiča (rodičov) vykonať pohovor s dieťaťom na účely zistenia jeho názoru. Pri zisťovaní rodinných a sociálnych pomerov, ako i priamo v súvislosti so zisťovaním názoru dieťaťa pre konanie, je vhodné návštevu kolízneho opatrovníka vopred neohlásiť. Nie je však vylúčené, aby kolízny opatrovník svoju návštevu ohlásil vopred za účelom zabezpečenia prítomnosti rodičov, prípadne jedného z nich, aby mohlo byť šetrenie uskutočnené. Na vstup do bytu alebo domu je potrebný súhlas vlastníka alebo užívateľa bytu alebo domu. Účastníci konania o úkonoch, ktoré je potrebné vykonať zo strany kolízneho opatrovníka však vedia zo samotného konania, keďže súd počas pojednávania o procesných veciach oboznamuje všetkých účastníkov. V prípade, že tento nesúhlasí, táto skutočnosť sa uvedie v zázname zo šetrenia pomerov a následne sa zapracuje do správy pre súd.

V súvislosti so šetrením pomerov v rodine sa odporúča, aby sa šetrenia v rodine dieťaťa zúčastnili dvaja zamestnanci orgánu SPODaSK, a to z dôvodu zabezpečenia objektivity postupu orgánu SPODaSK pri zisťovaní konkrétnych skutočností rozhodujúcich pre súdne konanie, ako i napr. pri zisťovaní názoru dieťaťa.

Záznam zo šetrenia pomerov v rodine musí obsahovať formálne náležitosti (dátum, čas, miesto šetrenia, dôvod šetrenia, kto šetrenie vykonal, podpis zástupcu orgánu SPODaSK), ďalej musí obsahovať vecné náležitosti (všetky rozhodujúce skutočnosti v predmetnej veci, prípadne ďalšie, ktoré počas zisťovania pomerov dieťaťa a jeho názoru zistil, a ktoré súdu špecifikuje v konaní).

Pre zastupovanie dieťaťa v konaní a primeranú ochranu záujmu dieťaťa, musí byť kolíznemu opatrovníkovi daná možnosť s dieťaťom komunikovať. Po zistení názoru dieťaťa, tento zapracuje do správy, ktorú doručí súdu. Správa zo zisťovania pomerov, ktorá bola pre účely súdneho konania na dožiadanie súdu orgánom SPODaSK vypracovaná, predstavuje v súdnom konaní dôkaz.

Súd oboznámi všetkých účastníkov konania s výsledkami dokazovania. Títo majú možnosť sa ku každému dôkazu vyjadriť ústne do zápisnice a žiadať vykonať ďalšie dôkazy, napr. vypočutie svedkov, znalecké dokazovanie a podobne. Je na posúdení a zvážení súdu, či navrhované dôkazy účastníkmi konania, ako i kolízneho opatrovníka vykoná alebo nie.

V prípade, že sa v priebehu konania podstatne zmenia skutočnosti dotýkajúce sa predmetnej veci, kolízny opatrovník ich oznámi súdu aj napriek tomu, že jeho pôvodné vyjadrenie bolo iné, resp. smerovalo k inému záveru. Kolízny opatrovník môže v priebehu celého konania zmeniť svoje vyjadrenie a postoj k veci v závislosti od toho ako sa menia skutočnosti, ktoré vykonaným dokazovaním vyjdú najavo a zdôvodní súdu zmenu svojho postoja.

Skutočnosti dôležité pre konanie môže kolízny opatrovník zisťovať priamo, napr. v škole, ktorú dieťa navštevuje, alebo u pediatra a podobne, prípadne môže odporučiť súdu, aby takéto skutočnosti zabezpečil vo svojej pôsobnosti. Keďže súd vedie konanie, pred rozhodnutím vo veci, ak má zato, že už nie je potrebné vykonať žiaden dôkaz, vyhlási uznesením dokazovanie za skončené.

1.6. Sprístupňovanie informácií zo spisovej dokumentácie dieťaťa vedenej na úrade práce, sociálnych vecí a rodiny

Úrad je orgán, ktorý v zmysle § 73 ods. 2 písm. e) bod 8 zákona č. 305/2005 Z. z. vedie spisovú dokumentáciu dieťaťa, plnoletej fyzickej osoby a rodiny, pre ktoré vykonáva opatrenia podľa tohto zákona, a evidenciu spisových dokumentácií. V spisovej dokumentácii dieťaťa sa nachádzajú údaje a informácie o maloletom dieťati a o jeho rodine.

Úrad, ktorý je v postavení kolízneho opatrovníka dieťaťa, nesprístupní **v čase vykonávania funkcie kolízneho opatrovníka** informácie zo spisovej dokumentácie dieťaťa vedenej na úrade účastníkom súdneho konania, ani ich právnym zástupcom, ani ďalším fyzickým osobám, ktoré majú právny záujem o informácie (napr. príbuzní, starí rodičia a pod.) a neumožní im nazerať do spisovej dokumentácie dieťaťa.

Dôvodom nesprístupnenia informácií zo spisovej dokumentácie dieťaťa je skutočnosť, že orgán SPODaSK vykonáva úkony, ktoré súvisia s rozhodovacou činnosťou súdu, a tieto informácie sa v zmysle § 11 ods. 1 písm. d) zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon č. 211/2000 Z. z.) nesprístupňujú.

Na tento účel orgán SPODaSK na spisovej dokumentácii dieťaťa viditeľne vyznačí dátum, kedy bol uznesením súdu ustanovený za kolízneho opatrovníka a od tohto dátumu až po právoplatné rozhodnutie súdu, nesprístupňuje zo spisovej dokumentácie dieťaťa žiadne informácie. Rovnako nesprístupní informácie úrad, ktorý bol dožiadaný kolíznym opatrovníkom na vykonanie niektorého úkonu, alebo viacerých úkonov počas súdneho konania.

Rodičia dieťaťa ako účastníci súdneho konania môžu využiť právo nazerať do spisu vedenom na príslušnom súde, ktorý vedie konanie (§ 44 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku). Účastníkom súdneho konania môžu byť informácie zo spisovej dokumentácie úradu sprístupnené súdom len v takom rozsahu, v akom boli z tejto dokumentácie založené do súdneho spisu.

Kolíznym opatrovník pri žiadosti rodiča o sprístupnenie informácií zo spisovej dokumentácie dieťaťa vedenej na úrade vždy poučí rodiča o možnosti získania požadovaných informácií na príslušnom súde podľa Občianskeho súdneho poriadku.

V prípade, ak zákonný zástupca dieťaťa, alebo iná fyzická osoba (napr. príbuzný dieťaťa) požiada úrad akoukoľvek formou (písomne, elektronicky, telefonicky, faxom alebo osobne) o sprístupnenie informácií zo spisovej dokumentácie dieťaťa v čase vykonávania funkcie kolízneho opatrovníka, úrad ako povinná osoba postupuje podľa § 18 ods. 2 zákona č. 211/2000 Z. z. a vydá o tom v zákonom stanovenej lehote písomné rozhodnutie. Proti tomuto rozhodnutiu má právo oprávnená osoba podať odvolanie. O odvolaní rozhoduje nadriadený správny orgán, ktorým v danom prípade je Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny. Zákonnosť rozhodnutia správneho orgánu o nesprístupnení informácie môže preskúmať súd na základe podanej žaloby.

Orgán SPODaSK umožní sprístupnenie informácií zo spisovej dokumentácie dieťaťa zákonným zástupcom dieťaťa na ich žiadosť, ak sa vedie spisová dokumentácia **v súvislosti s vykonávaním opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately** (ďalej len „opatrenia SPODaSK“), ako i v prípadoch, kedy úrad vedie správne konanie.

Pokiaľ sa vedie **správne konanie** na príslušnom úrade (napr. konanie o uloženie výchovného opatrenia), podľa § 23 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní v znení neskorších predpisov majú účastníci správneho konania a ich zástupcovia právo nazerať do spisovej dokumentácie. Iná osoba (napr. príbuzní dieťaťa, cudzia osoba) **môže nazrieť do spisu**, pokiaľ preukáže odôvodnenosť svojej požiadavky. Správny orgán môže povoliť nazrieť do spisu alebo poskytnúť informácie zo spisu aj iným osobám, pokiaľ preukážu odôvodnenosť svojej požiadavky. Túto odôvodnenosť posudzuje správny orgán v rámci voľnej úvahy. Za odôvodnenú požiadavku treba považovať predovšetkým dôležitý právny záujem. I napriek tomu týmto osobám nevyplýva právny nárok na to, aby im správny orgán povolil alebo umožnil realizovať toto ich právo. Správny orgán povolí alebo umožní realizovať právo týmto osobám, buď to v rozsahu a spôsobom, ktorý vedie k cieľu sledovaného zákonodarcom v tomto ustanovení – správny orgán povolí osobe nazrieť len do tej časti spisu, v ktorej sú obsiahnuté skutočnosti týkajúce sa tejto osoby.

Informácie zo spisovej dokumentácie dieťaťa sa sprístupňujú aj v prípade, ak úrad vedie správne konanie (napr. konanie o uloženie výchovného opatrenia) v rovnakom čase, kedy sa vedie súdne konanie vo veci maloletého dieťaťa, avšak možno sprístupniť len informácie týkajúce sa výlučne správneho konania, ktoré je potrebné v spisovej dokumentácii dieťaťa dôsledne oddeliť od informácií, ktoré súvisia s rozhodovacou činnosťou súdu. Úrad je povinný v súvislosti s povolením nazerať do spisovej dokumentácie dieťaťa urobiť také opatrenia, aby sa nesprístupnila utajovaná skutočnosť, a taktiež aby sa neporušila zákonom uložená povinnosť mlčanlivosti.

2. Opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately vykonávané úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny v konaniach vo veci úpravy výkonu rodičovských práv a povinností

Úrad vykonáva opatrenia SPODaSK najmä:

- na základe upozornenia na porušovanie práv dieťaťa,
- na požiadanie dieťaťa o pomoc pri ochrane svojich práv,
- pri požiadaní rodiča alebo osoby, ktorá sa osobne stará o dieťa, o pomoc pri výkone svojich práv a povinností alebo
- na základe podnetu inej inštitúcie (napr. škola, zdravotnícke zariadenie, súd).

Výkon opatrení orgánu SPODaSK sa môže prelínať s výkonom opatrení, ktoré orgán SPODaSK vykonáva pri výkone funkcie kolízneho opatrovníka. Ak je úrad súdom ustanovený za kolízneho opatrovníka dieťaťa v konaní o úprave výkonu rodičovských práv a povinností a vykonával pre dieťa a jeho rodinu opatrenia SPODaSK pred začatím súdneho konania, výkon opatrení SPODaSK pri výkone funkcie kolízneho opatrovníka je v kontinuite s výkonom opatrení SPODaSK mimo funkcie kolízneho opatrovníka. O vykonávaných opatreniach SPODaSK a ich výsledkoch informuje úrad súd v rámci súdneho konania, v ktorom je určený za kolízneho opatrovníka dieťaťa.

Po obdržaní akéhokoľvek podnetu, na základe ktorého úrad začína vykonávať opatrenia SPODaSK, určí priama nadriadená osoba zamestnanca orgánu SPODaSK, ktorý bude zodpovedný za vedenie prípadu. Po posúdení aktuálnej situácie dieťaťa zodpovedá určený zamestnanec za rozsah a obsah sociálneho poradenstva, charakter pomoci na odstránenie alebo zmiernenie dôsledkov rozporu v rodine, voľbu opatrení podľa zákona č. 305/2005 Z. z. vykonávaných alebo zabezpečovaných úradom pri vedení prípadu.

Ak v priebehu výkonu opatrení SPODaSK ustanoví súd úrad za kolízneho opatrovníka maloletému dieťaťu v určitom konaní, vedenie prípadu, výkon opatrení SPODaSK a zastupovanie maloletého dieťaťa pri výkone funkcie kolízneho opatrovníka v súdnom konaní zostáva v kompetencii zamestnanca určeného a vykonávajúceho opatrenia SPODaSK v predchádzajúcom období. Zodpovedný zamestnanec je kvalifikovaným zamestnancom oddelenia SPODaSK v zmysle zákona č. 400/2009 Z. z. o štátnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Orgán SPODaSK je pri výkone funkcie kolízneho opatrovníka povinný zachovať objektivitu, a z toho dôvodu nemôže diskutovať o otázkach súvisiacich so súdnym konaním a o stratégii orgánu SPODaSK pri výkone funkcie kolízneho opatrovníka so žiadnym z účastníkov súdneho konania.

V zmysle § 20 zákona č. 305/2005 Z. z. orgán, ktorý vykonáva funkciu kolízneho opatrovníka dieťaťa, poskytuje rodičom alebo osobe, ktorá sa osobne stará o dieťa, sociálne poradenstvo a pomoc na odstránenie alebo zmiernenie dôsledkov rozporu záujmov medzi rodičmi dieťaťa alebo osobou, ktorá sa osobne stará o dieťa, a dieťaťom alebo medzi deťmi navzájom, najmä využitím vhodných opatrení podľa zákona č. 305/2005 Z.z..

2.1 Sociálne poradenstvo

Úrad, ktorý vykonáva funkciu kolízneho opatrovníka dieťaťa, poskytuje dieťaťu, jeho rodičom alebo osobe, ktorá sa osobne stará o dieťa, sociálne poradenstvo.

Formy, metódy a rozsah poskytovaného sociálneho poradenstva sú závislé od individuálnych potrieb dieťaťa a jeho rodiny a od konkrétnej sociálnej situácie, v ktorej sa rodina dieťaťa nachádza.

Ak sa rodičia dieťaťa rozvádajú, alebo rozchádzajú, je potrebné dieťaťu a jeho rodičom poskytnúť alebo sprostredkovať sociálne poradenstvo. Z hľadiska záujmu dieťaťa je významné, aby orgán SPODaSK viedol rodičov k vzájomnej spolupráci a k dohode o usporiadaní starostlivosti rodičov o dieťa.

Súčasťou sociálneho poradenstva poskytovaného dieťaťu musí byť spôsobom primeraným veku a rozumovým schopnostiam dieťaťa najmä vysvetlenie pozície orgánu SPODaSK a význam a úloha kolízneho opatrovníka v súdnom konaní, v prípade, že je sociálne poradenstvo poskytované pri výkone funkcie kolízneho opatrovníka. Rovnako je v rámci sociálneho poradenstva dôležité informovať rodičov o práve dieťaťa slobodne sa vyjadrovať o všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú s ohľadom na vek a rozumovú vyspelosť dieťaťa.

V rámci sociálneho poradenstva, poskytovaného dieťaťu a jeho rodičom v prípadoch, kedy sa rodičia dieťaťa rozvádajú alebo rozchádzajú, orgán SPODaSK vedie rodičov k porozumeniu, že

- aj napriek rozpadu vzťahu, zostávajú rodičmi a rodičovské vzťahy k dieťaťu treba zachovať,
- rodičovské práva a povinnosti majú obidvaja rodičia²,
- je predovšetkým rodičovskou zodpovednosťou napĺňať potreby dieťaťa aj po rozvode manželstva alebo rozchode rodičov,
- obnovenie komunikácie medzi rodičmi navzájom je nutné pre primeraný výkon rodičovskej role, ktorá rozchodom (rozvodom) neskončila,
- dieťa má právo na výchovu a starostlivosť zo strany obidvoch rodičov aj v prípade, ak prestanú spolu žiť,
- obaja rodičia majú povinnosť podieľať sa na výchove a starostlivosti o dieťa aj v prípade, že s ním nežijú v jednej domácnosti,
- dieťa má právo na udržiavanie pravidelného, rovnocenného a rovnoprávneho osobného styku s obidvoma rodičmi³,
- z hľadiska uspokojovania potrieb dieťaťa je osobitne významná bezpodmienečná starostlivosť a výchova dieťaťa obidvomi rodičmi.

Po zistení rozsahu a charakteru problémov rodiny a príčin ich vzniku orgán SPODaSK prostredníctvom sociálneho poradenstva

- pomáha bývalým partnerom rozlíšiť rodičovskú a partnerskú rovinnu svojho vzťahu,
- informuje obidvoch rodičov o možnostiach porozvodovej (porozchodovej) starostlivosti o dieťa,
- informuje rodičov o neprimeraných následkoch, ak jeden z rodičov bude v budúcnosti v roli rodiča chýbať, alebo dieťa bude vystavené obmedzovaniu alebo bráneniu styku,
- vedie rodičov k spolupráci a komunikácii v rovine starostlivosti o dieťa a výchovných stratégií vzhľadom na potreby dieťaťa.

² Dohovor o právach dieťaťa čl. 7 ods. 1 „každé dieťa pokiaľ je to možné, má právo poznať svojich rodičov a právo na ich starostlivosť“ a čl. 18 ods. 1 „rodičia alebo zákonní zástupcovia majú prvotnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa“

³ Dohovor o právach dieťaťa čl. 9 ods. 3 „právom dieťaťa oddeleného od jedného alebo dvoch rodičov je udržiavať pravidelné osobné kontakty s oboma rodičmi, ibaže by to bolo v rozpore so záujmami dieťaťa“

V rámci sociálneho poradenstva vedie orgán SPODaSK rodičov k tomu, aby uvažovali o striedavej osobnej starostlivosti o dieťa ako o prvej možnosti porozvodovej, porozchodovej starostlivosti. Súčasne orgán SPODaSK informuje rodičov o možnosti dočasnej úpravy výkonu rodičovských práv a povinností predbežným opatrením podľa § 76 ods. 1 písm. b) zákona č. 99/1963 Z. z. Občiansky súdny poriadok, kedy súd môže nariadiť zverenie dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti. Dočasnou úpravou výkonu rodičovských práv a povinností budú mať rodičia možnosť získať reálne skúsenosti o schopnosti zabezpečovať striedavú osobnú starostlivosť o dieťa a prejavíť svoj záujem o takúto formu zverenia dieťaťa v konaní vo veci samej.

Spôsob riešenia konfliktných situácií v rodine je vždy založený na konkrétnych problémoch rodiny a vyžaduje empatický a citlivý prístup zamestnanca zodpovedného za vedenie prípadu.

Poskytnutie sociálneho poradenstva vykonáva zodpovedný zamestnanec oddelenia SPODaSK. V prípade potreby je možné do poskytnutia sociálneho poradenstva dieťaťu a jeho rodičom zapojiť referát poradensko-psychologických služieb úradu (ďalej len „RPPS“). Zodpovedný zamestnanec, ktorý prípad vedie, požiada RPPS o poskytnutie sociálneho poradenstva, konkretizuje túto požiadavku a zároveň predloží RPPS informácie a výsledky doposiaľ vykonaných opatrení SPODaSK. S výsledkami a závermi sociálneho poradenstva poskytnutého RPPS, oboznámi RPPS zodpovedného zamestnanca, ktorý prípad vedie.

Sociálne poradenstvo možno rodičom i dieťaťu sprostredkovať aj u externého poskytovateľa, najmä so zameraním na partnerské a rodinné poradenstvo. Ak rodičia alebo rodina uprednostní externé sociálne poradenstvo, sociálny pracovník poskytne klientovi zoznam inštitúcií, v ktorých sa uvedené poradenstvo poskytuje. Klient si v týchto zariadeniach zabezpečuje poskytnutie sociálneho poradenstva na základe dohodnutých podmienok s poskytovateľom na vlastné náklady.

V rámci sociálneho poradenstva je rodičom odporúčaná psychologická pomoc a sú informovaní o možnosti jej využitia v podmienkach úradu prostredníctvom RPPS.

Pri poskytovaní sociálneho poradenstva, orgán SPODaSK môže rodičom uvažujúcim o zverení dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti alebo rodičom, ktorí potrebujú získať informácie o striedavej osobnej starostlivosti, odporučiť možnosť získať informácie prostredníctvom stretnutí s rodičmi so skúsenosťami so striedavou osobnou starostlivosťou, prostredníctvom občianskych združení angažujúcich sa v tejto oblasti (Liga otcov, Striedavá osobná starostlivosť Slovensko-česká spoločnosť).

V rámci sociálneho poradenstva orgán SPODaSK poskytuje pomoc pri spísaní návrhu rodičovi, ktorý takúto pomoc potrebuje. Taktiež orgán SPODaSK pomôže spísať rodičovi návrh na vydanie predbežného opatrenia, ak je potrebné zabezpečiť dočasnú úpravu pomerov.

2.2 Pomoc na odstránenie alebo zmiernenie dôsledkov rozporu záujmov

2.2.1 Psychologická pomoc

Podľa § 11 zákona č. 305/2005 Z.z., ak sa rodičia dieťaťa rozvádzajú, je potrebné okrem sociálneho poradenstva :

- rodičom dieťaťa odporučiť psychologickú pomoc
 - v záujme obnovy manželského spoluzitia a
 - v záujme predchádzania nepriaznivým vplyvom rozvodu na dieťa
- dieťaťu poskytnúť alebo zabezpečiť potrebnú psychologickú pomoc aj po rozvode.

Psychologickú pomoc odporúča rodičom dieťaťa sociálny pracovník v každom prípade rozvádzajúcich sa i rozchádzajúcich sa rodičov dieťaťa. V závislosti od rozhodnutia rodičov psychologickú pomoc rodičom dieťaťa a dieťaťu po rozvode môže poskytnúť RPPS úradu.

V súvislosti s poskytovaním psychologickú pomoci prostredníctvom RPPS boli Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny vypracované metodické odporúčania pre psychológov a iných poradcov RPPS – „Metodické odporúčanie pre psychológov/iných poradcov RPPS – striedavá osobná starostlivosť“, ktoré sú umiestnené na intranete, na adrese www.gr.sk.

Ak si po odporúčaní potrebnej psychologickú pomoci vybrali rodičia psychologickú pomoc u externého subjektu (napr. súkromná psychologická poradňa), jej zabezpečenie je v kompetencii rodičov dieťaťa, za podmienok určených poskytujúcim subjektom a dohodnutých s rodičmi dieťaťa.

2.2.2 Mediácia ako odborná metóda na uľahčenie riešenia konfliktných situácií v rodine

Ak úrad pri výkone opatrení SPODaSK zistí, že dieťa, rodič alebo osoba, ktorá sa osobne stará o dieťa, potrebujú pomoc z dôvodu, že nie sú schopní riešiť problémy v rodine, prípadne konflikty v rodine a nie je možné vykonať opatrenia podľa § 10 alebo podľa § 11 ods. 1 zákona o SPODaSK, navrhne ako súčasť vykonávaných opatrení vykonanie alebo zabezpečenie vykonania mediácie ako odbornej metódy na uľahčenie riešenia konfliktných situácií v rodine.

Úrad v závislosti od rozhodnutia rodičov za účelom odstránenia alebo zmiernenia dôsledkov rozporu záujmov medzi rodičmi dieťaťa alebo medzi deťmi navzájom:

- vykonáva mediáciu ako odbornú metódu na uľahčenie riešenia konfliktných situácií v rodine prostredníctvom zamestnanca úradu, ktorý skončil odbornú akreditovanú prípravu mediátora. Mediáciu ako odbornú metódu na uľahčenie riešenia konfliktných situácií v rodine nemôže vykonávať ten zamestnanec, ktorý prípad vedie.
- zabezpečuje mediáciu ako odbornú metódu na uľahčenie riešenia konfliktných situácií v rodine prostredníctvom priorit, t. z., že ak úrad má takúto prioritu Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny schválenú, mediáciu možno zabezpečiť prostredníctvom mediátora na riešenie sporov vo veciach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately vybraného verejným obstarávaním.

Mediáciu podľa zákona č. 420/2004 Z.z. o mediácii a o doplnení niektorých zákonov si môžu rodičia zabezpečiť aj sami a vybrať si mediátora zapísaného v zozname mediátorov MS SR. Databázu mediátorov zapísaných v zozname MS SR ponúkne sociálny pracovník OSPODaSK klientovi. V prípade, ak majú rodičia záujem o mediáciu podľa zákona č. 420/2004 Z.z. o mediácii a o doplnení niektorých zákonov, mediácia sa vykonáva za podmienok dohodnutých medzi rodičmi a vybraným mediátorom. Účinnosťou zákona č. 388/2011 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky súdny poriadok, môže súd podľa § 99 ods. 1, ak to umožňujú okolnosti prejednávanej veci, pred prvým pojednávaním a počas

konania účastníkov vyzvať, aby sa o zmier pokúsili mediáciou a zúčastnili sa na informatívnom stretnutí u mediátora zapísaného v registri mediátorov.

Rodičia musia byť o oboch mediačných procesoch sociálnym pracovníkom podrobne informovaní a oboznámení o podrobnostiach výkonu mediácie, o rozdieloch v dosiahnutých záveroch mediácie a o financovaní oboch procesov.

Ak je mediácia ako odborná metóda na uľahčenie riešenia konfliktných situácií v rodine vykonávaná počas súdneho konania a úrad PSVaR vykonáva funkciu kolízneho opatrovníka, úrad PSVaR informuje súd o tom, že vykonal prostredníctvom zamestnanca úradu PSVaR, prípadne zabezpečil prostredníctvom priorít vykonanie mediácie ako odbornej metódy na uľahčenie riešenia konfliktných situácií v rodine.

2.3 Zisťovanie pomerov

Úrad pri výkone funkcie kolízneho opatrovníka zisťuje rodinné, bytové a sociálne pomery dieťaťa podľa § 20 ods. 2 zákona č. 305/2005 Z.z. na účely rozhodnutia súdu. Úrad zisťuje pomery dieťaťa na základe konkrétneho dožiadania súdu alebo z vlastnej iniciatívy ako súčasť vykonávania opatrení SPODaSK pri výkone funkcie kolízneho opatrovníka. Zisťovanie bytových, rodinných a sociálnych pomerov dieťaťa orgán SPODaSK vykonáva návštevami v domácnosti obidvoch rodičov a pohovormi s jednotlivými členmi rodiny, ktoré dokumentuje záznamami a na základe výsledkov zistení vypracuje správu o zisťovaní rodinných, bytových a sociálnych pomerov pre účely súdneho konania.

Pri zisťovaní *rodinných a sociálnych pomerov* sa orgán SPODaSK zameriava na:

- zistenie akým spôsobom boli zabezpečované rodičovské povinnosti a starostlivosť o domácnosť v období bezproblémového spolužitia rodičov,
- akým spôsobom sú zabezpečované rodičovské povinnosti a starostlivosť o domácnosť po vzniku konfliktných situácií alebo rozchode rodičov,
- starostlivosť o dieťa pri zabezpečovaní predškolskej výchovy, školských povinností, zdravotnej starostlivosti o dieťa počas choroby, záujmových aktivít a pod.,
- vzťahy medzi jednotlivými členmi rodiny,
- správanie a vyjadrovanie rodičov k sebe navzájom, k dieťaťu, na správanie a vyjadrovanie dieťaťa k rodičom, spôsob komunikácie a postoje rodičov k sebe, s cieľom zistiť dopady vzájomnej interakcie rodičov na dieťa,
- správanie a vyjadrovanie rodičov smerom ku kolíznemu opatrovníkovi,
- priateľské a rovesnícke vzťahy dieťaťa,
- emocionálny vývin a správanie dieťaťa,
- pracovnú vyťaženosť rodičov,
- konkrétne predstavy rodičov o zabezpečení starostlivosti o dieťa,
- možnosti zabezpečenia starostlivosti v prípade striedavej osobnej starostlivosti, podmienky pre budovanie sociálnych vzťahov dieťaťa (škola, kamaráti, širšie príbuzenstvo) v starostlivosti obidvoch rodičov,
- schopnosť adaptácie dieťaťa na zmenu výchovného prostredia a pod.

Pri zisťovaní pomerov kolízny opatrovník v spolupráci s rodičmi zabezpečí, aby dieťa nebolo prítomné pri rozhovoroch, ktoré sa týkajú usporiadania porozvodovej, prípadne

porozchodovej starostlivosti o dieťa, ktoré by boli pre dieťa vzhľadom na jeho vek a rozumovú vyspelosť zaťažujúce.

Pri zisťovaní *bytových pomerov* orgán SPODaSK zisťuje najmä úroveň bývania. Zameriava sa na fakty, či má dieťa:

- vytvorené vhodné podmienky na bývanie,
- vybavenie zodpovedajúce potrebám dieťaťa – podmienky pre pokojný spánok, čistota priestorov,
- zabezpečený priestor na plnenie školských povinností,
- vytvorený priestor pre záujmy, záľuby a pod.

V prípade ak rodičia bývajú oddelene, orgán SPODaSK zisťuje bytové pomery u oboch rodičov.

Orgán SPODaSK v súvislosti s výkonom funkcie kolízneho opatrovníka, pri zisťovaní pomerov dieťaťa v zmysle § 93 ods. 10 zákona č. 305/2005 Z.z. vyhotoví písomný záznam, ktorý je súčasťou spisovej dokumentácie dieťaťa. Súčasťou písomného záznamu je aj objektívne a nestranné vyhodnotenie zistených skutočností a odporúčanie ďalšieho postupu orgánu SPODaSK.

V prípade, ak má kolízny opatrovník po vykonaní potrebných úkonov a opatrení za to, že je na účely rozhodnutia súdu potrebné vykonať znalecké dokazovanie, odporučí súdu takýto dôkaz nariadiť.

2.4 Zisťovanie názoru dieťaťa

V zmysle článku 12 Dohovoru o právach dieťaťa, každému dieťaťu, ktoré je schopné formulovať vlastné názory, sa musí zabezpečiť právo slobodne sa vyjadrovať o všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú.

V konaní, v ktorom súd rozhoduje o úprave výkonu rodičovských práv a povinností, orgán SPODaSK zisťuje názor dieťaťa na základe dožiadania súdu alebo orgán SPODaSK zisťuje názor dieťaťa ak je to potrebné, aj na základe vlastného uváženia.

Názor dieťaťa zisťuje orgán SPODaSK prevažne pohovorom s dieťaťom, ktorý možno vykonať :

- v rodinnom prostredí dieťaťa so súhlasom dieťaťa a prítomného rodiča alebo
- v inom ako rodinnom prostredí dieťaťa (napr. na úrade), kedy je potrebné písomne oboznámiť obidvoch rodičov o tejto skutočnosti a dohodnúť s nimi čas vykonania pohovoru s dieťaťom a oboznámiť ich o význame prípravy dieťaťa na pohovor s orgánom SPODaSK.

Pri zisťovaní názoru dieťaťa, orgán SPODaSK musí poskytnúť dieťaťu potrebnú pomoc na uľahčenie priebehu zisťovania jeho názoru na vec, a to v prostredí vhodnom alebo utvorenom na tento účel. Dosiahnutie efektívnej realizácie práva dieťaťa vyjadriť svoj názor vyžaduje, aby bolo dieťa informované o záležitostiach, možnostiach, možných rozhodnutiach a ich dôsledkoch osobami, ktoré sú za vypočutie dieťaťa zodpovedné. Dieťa musí byť informované o dôvodoch a podmienkach, v akých sa bude žiadať, aby svoj názor vyjadrilo primerane svojmu veku a rozumovej vyspelosti. Keďže dieťa má právo na to, aby sa jeho

názoru venovala náležitá pozornosť, musí byť informované o výsledku procesu a musí mu byť vysvetlené, ako bol jeho názor zohľadnený vzhľadom k tomu, že názor dieťaťa nemusí byť vždy zhodný so záujmom dieťaťa (viď str. 7 tejto internej normy).

Pri zisťovaní názoru dieťaťa sa odporúča požiadať o spoluprácu RPPS.

Orgán SPODaSK oboznámi oboch rodičov a dieťa o skutočnosti zisťovania názoru dieťaťa a dohodne s rodičmi miesto a termín vykonania pohovoru s dieťaťom. Názor dieťaťa zisťuje orgán OSPODaSK najčastejšie bez prítomnosti rodičov.

Kolíznym opatrovníkom zisťuje názor dieťaťa výhradne z vlastného podnetu, alebo na dožiadanie súdu. Ani jeden z rodičov nemá právo uložiť kolíznemu opatrovníkovi zisťovať názor dieťaťa. Kolízny opatrovník nezisťuje názor dieťaťa, ak dieťa odmietne vyjadriť svoj názor. V prípade zisťovania názoru dieťaťa (na dožiadanie súdu alebo z vlastného podnetu) musia byť o tomto vopred informovaní obidvaja rodičia.

Ak kolíznemu opatrovníkovi nebolo umožnené zistiť názor dieťaťa, oznámi túto skutočnosť súdu.

3. Špecifiká výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v konaní o zverenie dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti

Súd v konaní o úprave výkonu rodičovských práv a povinností rozhoduje najmä o zverení maloletého dieťaťa, rozsahu vyživovacej povinnosti, úprave styku s maloletým dieťaťom a zastupovaní a spravovaní jeho majetku.

Pri úprave výkonu rodičovských práv a povinností je najdôležitejšie zachovať právo dieťaťa na udržiavanie rovnocenného vzťahu s obidvoma rodičmi.

Novela zákona o rodine č. 217/2010 Z. z. zaviedla s účinnosťou od 1. 7. 2010 striedavú osobnú starostlivosť rodičov o maloleté dieťa. Striedavá osobná starostlivosť má zabezpečovať dieťaťu primeraný kontakt s obidvoma rodičmi, redukovať porozvodovú traumatizáciu detí, prispievať k citovej vyrovnanosti a zdravému vývinu detí.

Striedavá osobná starostlivosť je úprava výkonu rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu, na základe ktorej súd zverí dieťa do starostlivosti striedavo obom rodičom na presne stanovené časové obdobie opakovane a zároveň upraví ďalšie rodičovské práva a povinnosti počas trvania striedavej osobnej starostlivosti.

Pri rozvode alebo rozchode rodičov je treba myslieť na striedavú osobnú starostlivosť, ako na prvú možnosť usporiadania úpravy výkonu rodičovských práv a povinností. Ak sú obidvaja rodičia spôsobilí dieťa vychovávať a ak majú o osobnú starostlivosť dieťaťa obidvaja záujem a zverenie dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti obidvom rodičom je vzhľadom na zabezpečenie potrieb dieťaťa v súlade so záujmom dieťaťa, orgán SPODaSK navrhne súdu rozhodnúť o zverení dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti.

V prípade, ak je dieťa zverené do starostlivosti jedného z rodičov, musí byť zachované právo dieťaťa na udržiavanie rovnocenného vzťahu s druhým rodičom prostredníctvom rozšíreného styku.

V rámci poskytnutia sociálneho poradenstva kolízny opatrovník informuje obidvoch rodičov o možnostiach zverenia dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti rodičov alebo do starostlivosti jedného z rodičov a vedie rodičov k vzájomnej dohode. Ak jeden z rodičov odmieta striedavú osobnú starostlivosť, kolízny opatrovník zisťuje dôvody odmietania striedavej osobnej starostlivosti, zváži opodstatnenosť zistených dôvodov, prediskutuje s rodičmi alternatívne možnosti zverenia dieťaťa, pričom sleduje záujem dieťaťa. Pre dieťa je najlepšie, ak sa rodičia dokážu dohodnúť na striedavej osobnej starostlivosti a na všetkých praktických súvislostiach striedavej osobnej starostlivosti.

Kolízny opatrovník môže v rámci sociálneho poradenstva požiadať o spoluprácu RPPS a odporučiť rodičom dieťaťa psychologické poradenstvo prostredníctvom RPPS, týkajúce sa zverenia dieťaťa do starostlivosti po ich rozvode, s možnosťou hľadania východísk smerujúcich k vzájomnej dohode rodičov v súlade so záujmom ich dieťaťa.

Pri uvažovaní o zverení dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti je potrebné, aby úrad v rámci sociálneho poradenstva venoval pozornosť možným praktickým súvislostiam, ktoré sú špecifické pre striedavú osobnú starostlivosť rodičov a upozornil na ne rodičov, ako napr.:

- otázka sociálnych väzieb dieťaťa a kontaktu s kamarátmi,
- predškolská výchova a povinná školská dochádzka dieťaťa vrátane doprovodu dieťaťa,
- zabezpečenie učebníc zo školy,
- bývanie dieťaťa v prípade, ak rodičia žijú v rôznych domácnostiach, ktoré sú navzájom vzdialené,
- určenie trvalého bydliska dieťaťa
- uplatňovanie nároku na sociálne dávky – štátne sociálne dávky (dohoda o uplatnení a poberaní štátnych sociálnych dávok na oddelení štátnych sociálnych dávok), dávku v hmotnej núdzi a príspevky k dávke, peňažné príspevky na kompenzáciu sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia,
- uplatnenie daňového bonusu,
- vydanie cestovného pasu,
- poskytovateľ zdravotnej starostlivosti dieťaťa,
- zabezpečenie dopravy dieťaťa – MHD,
- náklady súvisiace so záľubami a voľným časom dieťaťa,
- otázka vierovyznania a aktivít súvisiacich s vierovyznaním,
- otázka kontaktu a vzťahu dieťaťa so starými rodičmi dieťaťa a pod.

Pri určení časových intervalov starostlivosti rodičov o dieťa kolízny opatrovník zohľadňuje najmä :

- dohodu obidvoch rodičov, v prípade, ak existuje
- okolnosti na strane dieťaťa, napr. vek, predškolská výchova, školské povinnosti, voľnočasové aktivity a záujmy dieťaťa,
- možnosti obidvoch rodičov, napr. pracovná vyťaženosť
- aktuálnu situáciu a zaužívané spôsoby pri zabezpečení výchovy a starostlivosti.

Pri hľadaní optimálneho modelu rozloženia starostlivosti rodičov o dieťa možno použiť pomôcku uvedenú v prílohe. V určení časového intervalu je potrebné určiť okrem dňa aj presný čas a spôsob odovzdávania dieťaťa medzi rodičmi. Časové intervaly striedavej osobnej starostlivosti môžu byť v akomkoľvek pomere, ktorý je vyhovujúci pre dieťa.

Jednou z možností zabezpečovania striedavej osobnej starostlivosti pre dieťa je, ak rodičia sa v starostlivosti o neho striedajú v stanovených časových intervaloch a dieťa zostáva vo svojom pôvodnom domove.

V prípade, že rozhodnutiu vo veci samej predchádza predbežné opatrenie o odovzdaní dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti rodičov, kolízny opatrovník v konaní zhodnotí výkon striedavej osobnej starostlivosti v čase predbežnej úpravy.

K rozsahu vyživovacej povinnosti rodičov sa kolízny opatrovník vyjadruje na súdnom pojednávaní až po oboznámení sa s príjmami a majetkovými pomermi obidvoch rodičov, ktoré zisťuje súd, s ohľadom na potreby dieťaťa. Kolízny opatrovník sa v konaní o zverení dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti vyjadrí k výške vyživovacej povinnosti najmä s ohľadom na možnosti a schopnosti rodičov, s ohľadom na potreby dieťaťa a s ohľadom na časové intervaly striedavej osobnej starostlivosti.

Kolízny opatrovník navrhne úpravu styku rodiča s dieťaťom zvereným do striedavej osobnej starostlivosti, ak sa rodičia nevedia dohodnúť o úprave styku s dieťaťom. Úpravu styku navrhne kolízny opatrovník najmä s ohľadom na dĺžku trvania striedavej starostlivosti tak, aby bol zabezpečený pravidelný kontakt rodiča s dieťaťom.

4. Činnosť orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately po právoplatnom rozhodnutí súdu

Po nadobudnutí právoplatnosti rozhodnutia súdu vo veci úpravy výkonu rodičovských práv a povinností (kedy funkcia kolízneho opatrovníka pre orgán SPODaSK zanikla), môžu vzniknúť situácie, ktoré sú spravidla spôsobené zablokovanou alebo obmedzenou komunikáciou medzi rodičmi dieťaťa. Cieľom pôsobenia orgánu SPODaSK je obnovenie komunikácie medzi rodičmi, aby dokázali rozlíšiť rodičovskú a partnerskú rovinu svojho vzťahu. V prípade situácií pri nedodržiavaní rozsudku o úprave výkonu rodičovských práv a povinností jedného z rodičov, orgán SPODaSK:

- vedie rodičov k dobrovoľnému plneniu rozhodnutia,
- poskytne rodičom sociálne poradenstvo, informuje rodičov o ujme na dieťati, ako i o právnych následkoch neplnenia rozhodnutia súdu
- vykoná pohovor s druhým rodičom a dieťaťom
- navrhne a sprostredkuje rodičom a dieťaťu psychologickú pomoc na RPPS
- pomôže rodičovi spísať návrh na súd na výkon rozhodnutia súdu
- pomôže rodičovi spísať nový návrh na úpravu styku s maloletým dieťaťom
- vykonáva ďalšie opatrenia SPODaSK v záujme dieťaťa.

Nakoľko vymedzenie pôsobnosti v § 73 ods. 2 zákona č. 305/2005 Z. z. o SPODaSK, neurčuje povinnosť orgánu SPODaSK zúčastniť sa výkonu realizácie styku rodiča s maloletým dieťaťom, orgán SPODaSK nemá povinnosť zúčastniť sa výkonu realizácie styku rodiča s dieťaťom na vyžiadanie niektorého z rodičov.

Pri výkone rozhodnutia súdu o výchove maloletých detí orgán SPODaSK na požiadanie súdu zisťuje informácie o dôvodoch nepodrobenia sa rozhodnutiu a preveruje dôvody nepodrobenia sa rozhodnutiu a poskytuje súčinnosť na požiadanie súdu v rozsahu

určenom vyhláškou Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 474/2011 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti výkonu rozhodnutia o výchove maloletých detí.

Príloha

Pri hľadaní optimálneho modelu rozloženia starostlivosti rodičov o dieťa sa odporúča použiť nasledovnú tabuľku a viesť rodičov k dohode na určení časového intervalu starostlivosti o dieťa, v ktorom je potrebné dohodnúť okrem dňa aj čas a spôsob odovzdávania dieťaťa medzi rodičmi. Pri určení časového intervalu starostlivosti rodičov o dieťa je potrebné zohľadňovať najmä :

- okolnosti na strane dieťaťa, napr. vek, predškolská výchova, školské povinnosti, voľnočasové aktivity a záujmy dieťaťa,
- možnosti obidvoch rodičov, napr. pracovná vyťaženosť
- aktuálnu situáciu a zaužívané spôsoby pri zabezpečení výchovy a starostlivosti.

	PO	UT	ST	ŠT	PI	SO	NE	
OTEC								1.týždeň
MATKA								1.týždeň
OTEC								2.týždeň
MATKA								2.týždeň
OTEC								3.týždeň
MATKA								3.týždeň
OTEC								4.týždeň
MATKA								4.týždeň

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK

Zákon č. 36/2005 Z.z. o rodine v znení neskorších predpisov – „zákon o rodine“

Orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately – „orgán SPODaSK“

Zákon č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov – „zákon č. 305/2005 Z.z.“

Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny – „úrad“

Opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately – „opatrenia SPODaSK“

Referát poradensko-psychologických služieb – „RPPS“